

УДК 582.572.8+581.86

**ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ КАРІОЛОГІЧНОЇ МІНЛИВОСТІ
FRITILLARIA MONTANA HORRE В УКРАЇНІ**

М.А. Мазніченко(Каземірська)¹, Г.Ю. Кондаурова²

^{1,2}Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця, проспект Перемоги 34, м. Київ, 03055, Україна

Одним з важливих напрямів сучасних каріологічних досліджень рослин є детальне вивчення видів, визначення підвидів, рас і цитотипів. Це пояснюється тим, що каріотип реагує на дії факторів зовнішнього середовища і в значній мірі обумовлює популяційну гетерогенність і екологічну пластичність видів. Каріотипічний поліморфізм сприяє підвищенню адаптаційних можливостей видів, дозволяючи їм існувати в різних екологічних нішах [2, 4].

Знання біології виду і, що особливо важливо, каріологічної характеристики виду, лежить в основі актуального в наш час завдання збереження популяцій рідкісних видів рослин [4].

Одним з таких видів є рідкісний цибулинний вид – *Fritillaria montana* Horre. У списку IUCN цей вид знаходиться в категорії – *Data defined (Nearly Threatened (NT) according to the IUCN criteria for Red List categories* [5]. Крім того, *F. montana* включена до Додатку I Бернської конвенції [1]. В Україні *F. montana* включена до другого й третього видання Червоної книги України (1996, 2009) в статусі виду, що зникає [6].

За результатами порівняльно-каріологічного вивчення хромосомних наборів різних популяцій *F. montana*, встановлено, що для них характерне основне число $2n=18$ [2]. Проте, також виявлено, що для популяцій виду на північно-східній межі ареалу характерна анеуплоїдія (низхідна – $2n=9$, $2n=12$, висхідна – $2n=20$, $2n=22$, $2n=24$), а також поліплоїдія, наявність В-хромосом і фрагментація гетерохроматину. Результати порівняльно-каріологічного дослідження хромосомних наборів лучних та лісових популяцій *F. montana* показали майже повну їх ідентичність. Відмінності стосуються лише морфології хромосом [4, 7, 8].

Наявність В-хромосом в популяціях *F. montana*, цілком ймовірно, має адаптивне значення, оскільки дозволяє виду займати нові екологічні ніші на межі свого природного ареалу [2, 4].

Отримані результати каріологічного дослідження різних популяцій *F. montana* свідчать про високу адаптаційну спроможність виду на межі свого ареалу [2, 8]. Відмінність у морфології хромосом, яка проявляється на міжпопуляційному рівні, а також прояв анеуплоїдії та поліплоїдії є наслідком пристосування виду до умов середовища, дещо відмінних від умов в основній частині ареалу [3]. Можливо подальша географічна ізоляція і відмінність еколого-ценотичних умов зростання призведе до подальшої дивергенції популяцій і можливого виникнення (саме тут, на межі свого природного ареалу) нових рас чи самостійних підвидів *F. montana* [7, 8].

Література

1. Вінніченко Т.С. Рослини України під охороною Бернської конвенції / Т.С. Вінніченко. – К.: Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, 2006 – С. 27-28.
2. Каземірська М.А. *Fritillaria montana* Horre (*Liliaceae* Juss.) в Україні (хорологія, стан популяцій, охорона): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук: спец. 03.00.05 "Ботаніка" – К., 2013. – 20 с.
3. Каземірська М.А. *Fritillaria montana* Horre (*Liliaceae*): географічна характеристика, поширення в Україні / М.А. Каземірська, І.І. Чорней // Біологічні системи. – 2010. – Т.2, Вип. 3.– С. 63-68.
4. Каземірська М.А. Цитокаріологічні аспекти оцінки соціологічного статусу

5. популяцій / М.А. Каземірська, О.О. Кагало // Рослинний світ у Червоній книзі України: впровадження Глобальної стратегії збереження рослин / Матеріали III Міжнародної наукової конференції (4-7 червня 2014 р., м. Львів). – Львів, 2014. – С. 110-114.
6. Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі / [автор-упорядник В.І. Чопик]. – К.: Фітосоціоцентр, 1999. – 52 с.
7. Червона книга України. Рослинний світ / [за ред. Я.П. Дідуха]. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 912 с.
8. Якимюк А.Д., Каземірська М.А. Особливості дослідження каріотипу у рослин / А.Д. Якимюк, М.А. Каземірська // Хист: Всеукраїнський медичний журнал студентів і молодих вчених. – Вип. 16. – Буковинський державний медичний університет, 2014. – С. 150.
9. Kazemirska Maria A. A study on karyotype of *Fritillaria montana* Hoppe in Ukraine // Folia Medica Cassoviensia – Tomus 69, №1, Suppl. 1. – 2014. – P. 145-146.